

Vlaamse Overheid

Bezoekadres:
Havenlaan 88
1000 BRUSSEL

Postadres:
Koning Albert II laan 15 bus 215
1210 BRUSSEL

www.vlaanderen.be/agentschap-binnenlands-bestuur

Aan de voorzitters van de stembureaus voor de lokale en provinciale verkiezingen in de gemeenten met digitale stemming

Ter kennisgeving aan:

- de provinciegouverneurs
- de leden van de deputaties
- de colleges van burgemeester en schepenen
- de voorzitters van de hoofdbureaus

02/08/2024

Betreft: onderrichtingen bij de lokale en provinciale verkiezingen van 13 oktober 2024 voor de voorzitters van de stembureaus in de gemeenten met digitale stemming

Inhoud van deze onderrichting

I. Algemene bepalingen

1. Verkiezingswebsite www.vlaanderenkiest.be
2. Taalgebruik bij de verkiezingen
 - 2.1. Taalgebruik in de stembureaus
 - 2.2. Formulieren die bij de verkiezingen gebruikt worden
 - 2.3. Schermen van de stemcomputers
 - 2.4. Uitnodigingsbrieven
3. Vrijstelling van portkosten
4. Presentiegeld, reisvergoeding en verzekeringen
 - 4.1. Presentiegeld en reisvergoeding
 - 4.2. Verzekeringsspolis

II. Onderrichtingen voor het stembureau

1. Verrichtingen van de voorzitter die aan de dag van de verkiezingen voorafgaan
 - 1.1. Aanwijzing van bijzitters en secretaris
 - 1.2. Aflevering van de USB-sticks voor het opstarten van het digitale stemsysteem
2. Verrichtingen van het stembureau op de dag van de verkiezing
 - 2.1. Inrichting van het stemlokaal
 - 2.2. Installatie van het stembureau
 - 2.3. Opstarten van het stemsysteem
 - 2.4. Handhaving van de orde in het stemlokaal
 - 2.5. De stemming zelf
 - 2.6. Toegelaten kiezers
 - 2.7. Niet-toegelaten kiezers
 - 2.8. Bijstand aan een kiezer

- 2.9. Inrichting van een stemhokje voor kiezers met een handicap
- 2.10. Stemmen bij volmacht
- 2.11. Teruggenomen stembiljetten
- 2.12. Einde van de stemming
- 2.13. Verrichtingen bij de sluiting

III. Parlementaire controle van de digitale processen

IV. Slotbepalingen

- Bijlage 1: modelinrichting van een stemlokaal
- Bijlage 2: overzicht van de te verzenden stukken

Geachte voorzitter,

Op 13 oktober 2024 vinden de lokale en provinciale verkiezingen plaats. Op die dag worden 285 gemeenteraden, 5 provincieraden en 10 stadsdistrictsraden (in Antwerpen) verkozen. In de zes Vlaamse faciliteitengemeenten rond Brussel en in Voeren worden ook de raden voor maatschappelijk welzijn, de schepenen en de leden van het vast bureau rechtstreeks verkozen.

Met toepassing van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet van 8 juli 2011 (LPKD) heeft de vrederechter of de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg u aangewezen als voorzitter van een stembureau bij de organisatie van de lokale en provinciale verkiezingen.

U bent verplicht deze taak uit te voeren. In dat verband verwijs ik naar artikel 240 van het LPKD, dat bepaalt dat ieder die zich, zonder geldige reden, onttrekt aan die aanwijzing of die door zijn schuld, zijn onvoorzichtigheid of zijn nalatigheid op om het even welke manier de hem toevertrouwde opdracht in gevaar brengt, wordt gestraft met een geldboete van vijftig tot tweehonderd euro.

Iemand kan alleen van de opdracht vrijgesteld worden om ernstige redenen, zoals bijvoorbeeld beroepsactiviteit, gestaafd door een attest van de werkgever, of overmacht. Hinder door bijvoorbeeld vrijetijdsbesteding vormt geen voldoende reden. Een eventuele fysieke onmogelijkheid moet door een nauwkeurig doktersattest worden gestaafd. Attesten die enkel met het oog op vrijstelling op de verkiezingsdag zelf opgemaakt zijn, volstaan niet.

Ook de bijzitters die zijn aangewezen, zijn verplicht hun opdracht uit te voeren. Als voorzitter van uw bureau moet u daarom aan de vrederechter de namen meedelen van de kandidaat-bijzitters die op de dag van de stemming zonder geldige reden niet zijn opgedaagd in uw bureau.

U vindt hierbij de onderrichtingen voor het stembureau.

Opmerking

In de gemeenten waar met stemcomputers gestemd wordt, zijn er geen telbureaus.

Het gemeentelijk hoofdbureau speelt een doorslaggevende rol bij het invoeren en doorsturen van de resultaten. Nadat de stemverrichtingen afgelopen zijn, moet u, als voorzitter van het stembureau, zo snel mogelijk aan de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau de 2 USB-sticks met de resultaten van de verkiezingen overhandigen, samen met de stembiljetten en de documenten die bestemd zijn voor het gemeentelijk hoofdbureau.

In de stad Antwerpen, waar ook stadsdistrictshoofdbureaus zijn, moeten de bovenvermelde stukken aan het stadsdistrictshoofdbureau bezorgd worden, en niet aan het gemeentelijk hoofdbureau. Dat geldt ook in de gemeente Borsbeek, waar, ingevolge de samenvoeging met de stad Antwerpen, eveneens een stadsdistrictshoofdbureau is.

I. ALGEMENE BEPALINGEN

1. Verkiezingswebsite www.vlaanderenkiest.be

Op de verkiezingswebsite vlaanderenkiest.be vindt u alle relevante informatie over de organisatie van de verkiezingen, waaronder ook deze onderrichting. De website bevat de toepasselijke regelgeving, zoals het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet van 8 juli 2011 (LPKD), het Digitaal Kiesdecreet van 25 mei 2012 (DKD), de uitvoeringsbesluiten, de brieven, de onderrichtingen en de formulieren.

2. Taalgebruik bij de verkiezingen

De samengevoegde wetten van 18 juli 1966 op het gebruik van de talen in bestuurszaken (hierna SWT genoemd) (Belgisch Staatsblad van 2 augustus 1966) leggen de fundamentele regels vast voor het taalgebruik in bestuurszaken. Artikel 1, 5° van de SWT bepaalt uitdrukkelijk dat deze wetten van toepassing zijn op de verrichtingen bij de lokale en provinciale verkiezingen.

Daarnaast bevatten ook de artikelen 255 tot en met 260 van het LPKD specifieke bepalingen inzake het taalgebruik bij de verkiezingen.

2.1. Taalgebruik in de stembureaus

Artikel 255 van het LPKD bepaalt dat de overheden en alle met stemverrichtingen belaste diensten, zoals onder meer de stembureaus, uitsluitend het Nederlands gebruiken bij alle kiesverrichtingen. U gebruikt dus uitsluitend het Nederlands in uw correspondentie, bij contacten en vergaderingen met de verschillende bureaus die betrekking hebben op de verkiezingen.

Dat geldt ook in de faciliteitengemeenten (de zes Vlaamse randgemeenten Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem, de gemeente Voeren en de taalgrensgemeenten Mesen, Spiere-Helkijn, Bever, Ronse en Herstappe).

Volgens een vaste adviespraktijk van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht (VCT), zijn de stem-, de tel- en de hoofdbureaus *plaatselijke diensten ad hoc* in de zin van artikel 9 van de SWT. De Raad van State bevestigt dat formeel in zijn advies 39.080/AV/3 van 28 november 2005, nr. 13.3 in verband met de taal waarin de eed in de stem-, tel- en hoofdbureaus moet worden afgelegd: die bureaus verrichten bestuurshandelingen zonder betrekking tussen bestuur en publiek.

Enkel wat de *stembureaus* in de bovenvermelde faciliteitengemeenten betreft, vestig ik wel de aandacht op artikel 49 van de SWT. De leden van de stembureaus komen immers in contact met de kiezers. Als de voorzitter van een stembureau niet voldoende Frans kent om een kiezer in die taal te woord te staan wanneer hij daarom vraagt, wijst hij een secretaris aan die hem daarin kan bijstaan.

2.2. Formulieren die bij de verkiezingen gebruikt worden

Bij elke verkiezing worden verschillende formulieren gebruikt. De volgende daarvan zijn verplicht te gebruiken:

- de formulieren om de uitbetaling van presentiegelden en vergoedingen te vragen;
- de processen-verbaal van de stembureaus;
- de volmachtformulieren.

Andere formulieren die op de website te vinden zijn, worden als dienstverlening aan de lokale besturen en aan de hoofdbureaus ter beschikking gesteld. Zij zijn vrijblijvend te gebruiken.

Alle formulieren dragen een nummer. Daarbij geldt de volgende logica:

- de nummers van de formulieren voor de gemeenteraadsverkiezingen beginnen met een G;
- de nummers van de formulieren voor de provincieraadsverkiezingen beginnen met een P;
- de nummers van de formulieren voor de stadsdistrictsraadsverkiezingen beginnen met een D;
- de nummers van de formulieren voor de OCMW-raadsverkiezingen (in de zes Vlaamse facilititeitengemeenten rond Brussel en in Voeren) beginnen met een O;
- de nummers van de formulieren die van toepassing zijn op meerdere verkiezingen beginnen met een A.

Gelet op artikel 256 LPKD, zijn de documenten betreffende stemverrichtingen van de overheden en alle met stemverrichtingen belaste diensten die in een andere taal dan het Nederlands zijn opgesteld, nietig. De overheden en alle met stemverrichtingen belaste diensten mogen ze niet aanplakken, gebruiken of verspreiden. Deze regel is dus dwingend voor alle formulieren.

Voor de kiezers die in een facilititeitengemeente wonen, geldt ook op dit vlak een uitzonderingsregeling. Bij toepassing van de taalwetgeving hebben de inwoners van die gemeenten het recht om aan hun gemeentebestuur een Franstalig exemplaar te vragen van een formulier dat zij nodig hebben voor de verkiezingen.

Het gaat concreet om:

- de uitnodigingsbrief;
- het volmachtformulier en de daarbij behorende attesten van de burgemeester;
- de aanstellingsbrieven van de voorzitters, de bijzitters en de plaatsvervangende bijzitters van de verschillende bureaus.

De Vlaamse Regering bezorgt een Franstalige versie van die formulieren aan de facilititeitengemeenten. Zij kunnen aldus een Franstalig exemplaar afdrukken als een inwoner er uitdrukkelijk om verzoekt. Ze mogen de Franstalige versies ook ter beschikking stellen op hun website.

2.3. Schermen van de stemcomputers

In de gemeenten van het Vlaams Gewest is de tekst op de schermen van de stemcomputers uitsluitend in het Nederlands.

In de faciliteitengemeenten geldt een uitzondering op die algemene regel. Zoals blijkt uit een advies van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht (nummer 1117 van 18 maart 1965) moeten stembiljetten (of het beeldscherm van de stemcomputer dat het stembiljet vervangt) beschouwd worden als *“berichten en mededelingen aan het publiek die uitgaan van de Gewestelijke diensten en tot het publiek gericht zijn door bemiddeling van de plaatselijke diensten”*. In de faciliteitengemeenten kan de kiezer bijgevolg op het scherm van de stemcomputer kiezen tussen het Nederlands en het Frans.

De inhoud op de computerschermen is opgesteld met naleving van de taalwetgeving.

2.4. Uitnodigingsbrieven

In alle gemeenten van het Vlaams Gewest worden de uitnodigingsbrieven voor de kiezers alleen in het Nederlands opgesteld en verzonden.

Daar deze uitnodigingsbrieven te beschouwen zijn als betrekkingen met particulieren in de zin van de SWT, hebben de kiezers in de faciliteitengemeenten de mogelijkheid om een Franstalige uitnodigingsbrief te krijgen als ze daar uitdrukkelijk om verzoeken. Ik heb de gemeentebesturen gevraagd om in dat geval het Franstalig exemplaar van de uitnodigingsbrief enkel te overhandigen tegen afgifte van het Nederlandstalige exemplaar dat de kiezer voordien al heeft ontvangen. Op die manier wordt vermeden dat een kiezer over twee uitnodigingsbrieven zou beschikken, wat verwarring en onnodige vertraging in het stemlokaal kan veroorzaken.

3. Vrijstelling van portkosten

De brievenpost die verzonden wordt in uitvoering van de kieswetten, is portvrij (art. 70 KB van 14 maart 2022 betreffende de postdiensten). Het gaat om de volgende documenten:

1. de briefwisseling tussen de leden van de bureaus;
2. de briefwisseling gestuurd naar de voorzitter van het hoofdbureau.

De brievenpost verstuurd in uitvoering van de kieswetten moet bovenaan op de adreszijde de gedrukte of geschreven vermelding “Kieswet - portvrij” dragen en in het adres zelf, de hoedanigheid van de geadresseerde of de afzender in verkiezingszaken (art. 71 KB van 14 maart 2022 betreffende de postdiensten).

Meer informatie vindt u op: <https://www.bpost.be/nl/verkiezingen-2024>

4. Presentiegeld, reisvergoeding en verzekeringen

4.1. Presentiegeld en reisvergoeding

Alle leden van het stembureau hebben recht op een presentiegeld. De getuigen hebben daar geen recht op.

Bij besluit van 6 oktober 2023 heeft de Vlaamse Regering dat presentiegeld vastgesteld op 50 euro voor alle leden van het stembureau (de voorzitter, de bijzitters en de secretaris).

Iemand die de eed heeft afgelegd, maar niet effectief in het bureau heeft gezeteld, kan geen aanspraak maken op het presentiegeld. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren als een plaatsvervangende bijzitter de eed heeft afgelegd, maar de effectieve bijzitter nog komt opdagen voor het begin van de vergadering van het bureau.

Om ervoor te zorgen dat het presentiegeld uitbetaald kan worden, moet u het formulier Ae44 invullen, dat het college van burgemeester en schepenen u in het stemlokaal ter beschikking stelt. Op dat formulier vermeldt u de rekeningnummers van alle leden van uw bureau. U bezorgt dat formulier aan de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau.

Als een lid van uw bureau tijdens de werkzaamheden van het bureau om een of andere reden moet worden vervangen, moet het presentiegeld verdeeld worden in gelijke delen over het lid van het bureau dat vervangen moet worden, en degene die hem vervangt. De duur van de vervanging speelt hierbij geen rol. Maak hiervan in voorkomend geval melding in het proces-verbaal.

De leden van de bureaus hebben ook recht op een reisvergoeding als zij zitting hebben in een gemeente waar zij niet in de bevolkingsregisters zijn ingeschreven. De reisvergoeding is vastgesteld op 0,4237 euro per afgelegde kilometer.

Om de reisvergoeding aan te vragen gebruiken de leden van het stembureau het formulier A97 en sturen zij dit naar de provincie, ten laatste op 13 januari 2025.

4.2. Verzekeringspolis

In uitvoering van artikel 4 van het besluit van de Vlaamse Regering van 6 oktober 2023 sluit de provincie een verzekeringspolis af bij een toegelaten verzekeringsonderneming om de lichamelijke en stoffelijke schade te dekken die voortvloeit uit ongevallen die de leden van de stem-, tel- en hoofdbureaus overkomen bij de uitoefening van hun ambt of op de heen- en terugweg van hun woonplaats naar de plaats waar hun bureau zitting heeft, of bij de vervulling van taken naar aanleiding van de verkiezingen. Deze polis dekt ook de burgerlijke aansprakelijkheid die voortvloeit uit de schade die door hun toedoen of door hun schuld aan derden is toegebracht.

II. ONDERRICHTINGEN VOOR HET STEMBUREAU

1. Verrichtingen van de voorzitter die aan de dag van de verkiezingen voorafgaan

Bij de brief waarmee de vrederechter of de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg u heeft aangewezen, vindt u de volgende documenten:

- een door u in te vullen ontvangsbewijs dat u de brief van uw aanwijzing hebt ontvangen (formulier Ae04b);
- de instructies voor de voorzitters van een stembureau (formulier Ae04c).

De vrederechter of de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg bezorgt u ook een brief over de samenstelling van uw stembureau (formulier Ae07).

Het college van burgemeester en schepenen tenslotte bezorgt u op de dag van de verkiezingen of de dag ervoor twee exemplaren van de lijst van de gemeenteraadskiezers die bij uw stembureau hun stem moeten uitbrengen.

Alle formulieren zijn ook beschikbaar op de website vlaanderenkiest.be of bij het gemeentebestuur.

1.1. Aanwijzing van bijzitters en secretaris

In de gemeenten waar digitaal gestemd wordt, bestaat het stembureau uit een voorzitter, vijf bijzitters, vijf plaatsvervangende bijzitters en een secretaris.

De vrederechter of de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg wijst de bijzitters van het stembureau aan (artikel 49 LPKD).

Als voorzitter van het stembureau wijst u evenwel zelf een secretaris aan voor uw bureau. U benoemt die secretaris uit de gemeenteraadskiezers van de gemeente waar het stembureau gevestigd is. In Antwerpen wordt de secretaris benoemd uit de stadsdistrictsraadskiezers van het stadsdistrict waartoe het stembureau behoort. Kandidaten voor de verkiezingen mogen geen deel uitmaken van het stembureau (artikel 48, derde lid LPKD).

Bij de besluitneming in het bureau is de secretaris niet stemgerechtigd.

Zoals reeds vermeld in rubriek I (Algemene bepalingen), kunnen de kiezers in de faciliteitengemeenten genieten van taalfaciliteiten. Dat houdt in dat ze in het stembureau eventueel in het Frans te woord gestaan moeten worden. Als u als voorzitter het Frans niet voldoende machtig bent, moet u ervoor zorgen dat uw secretaris u in de contacten met de kiezer kan bijstaan als die daarom vraagt. Dat is bepaald in artikel 49 van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken.

U kunt zich niet aan uw verplichtingen als voorzitter onttrekken door bijvoorbeeld te stellen dat u geen secretaris vindt die voldoende Frans spreekt om u bij te staan in uw mondelinge contacten met de kiezer.

1.2. Aflevering van de USB-sticks voor het opstarten van het digitale stelsysteem

De USB-sticks, voor het opstarten van het digitale stelsysteem en de digitale opslag van de stemmen, en de veiligheidselementen (een aanmeldcode en een wachtwoord) zullen u in een verzegelde envelop bezorgd worden ten vroegste op zaterdag 12 oktober 2024.

De verzegelde envelop mag pas geopend worden op de dag van de stemming in aanwezigheid van het volledig samengestelde stembureau.

2. Verrichtingen van het stembureau op de dag van de verkiezing

De stembureaus zijn gemeenschappelijk voor de verkiezingen van de gemeenteraden en de provincieraden. In de stad Antwerpen en in Borsbeek ontvangen ze bovendien de stemmen voor de stadsdistrictsraadsverkiezingen en in de zes Vlaamse faciliteitengemeenten rond Brussel en in Voeren kunnen de kiezers ook hun stem uitbrengen voor de rechtstreekse verkiezing van de OCMW-raadsleden.

In de gemeenten waar digitaal wordt gestemd, is de leidraad voor het goede verloop van de stemverrichtingen opgenomen in het formulier Ae45b (instructies voor de voorzitter).

Dat formulier bevat alle richtlijnen die u moet volgen bij het volledige verloop van de stemming. Hou het steeds bij de hand en vul het geregeld aan naarmate bepaalde onderdelen van de stemming afgewerkt zijn.

U maakt één proces-verbaal op voor alle verkiezingen samen.

Als u als voorzitter onverwacht toch niet aanwezig kunt zijn in het stemlokaal, dan moet u zo snel mogelijk de vrederechter (of de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg) die u heeft aangewezen, contacteren om hem hiervan te verwittigen, zodat hij onmiddellijk een plaatsvervanger kan sturen.

2.1. Inrichting van het stemlokaal

Het gemeentebestuur zorgt voor het nodige materiaal om de kiesverrichtingen vlot te laten verlopen. Het zorgt ook voor het klaarzetten van de apparatuur van het digitaal stelsysteem, het opruimen ervan na de stemming en de bewaring ervan.

Als voorzitter moet u wel (laten) nagaan of al het materiaal effectief aanwezig is.

- De meubels, de tussenschotten en de stemhokjes zijn zo geplaatst dat een geheime stemming gegarandeerd is.
 - In het stemlokaal is een digitaal stelsysteem geplaatst, bestaande uit:
 - 1° één digitale stembus met een scanner;
 - 2° een aantal stemcomputers met geïntegreerd aanraakscherm en geïntegreerde printer;
 - 3° een computer voor de voorzitter met een chipkaartlezer voor chipkaarten;
 - 4° chipkaarten.
- De handscanner wordt voor deze verkiezingen niet gebruikt en dus niet aangesloten.
- Het stemlokaal wordt ingericht volgens het model opgenomen in bijlage 1. Het stembureau neemt in het stemlokaal een zodanige plaats in dat de binnenkomende kiezers onmiddellijk langs het stembureau gaan. De stemhokjes worden ten opzichte van het stembureau zodanig geplaatst dat de leden van het stembureau zicht hebben op het verloop van de stemming. De stembus wordt zo geplaatst dat de kiezers die het stemhokje verlaten, ze onmiddellijk kunnen zien en dat de leden van het stembureau er een duidelijk zicht op hebben. De voorzitter die bij de stembus staat, heeft best ook een goed zicht op het scherm van de voorzitterscomputer.
 - Niveauverschillen op de gelijkvloerse verdieping worden voorzien van een hellend vlak in antislipmateriaal, zodat de stemlokalen voor iedereen toegankelijk zijn. Het hellingspercentage van dat hellend vlak bedraagt hoogstens:
 - 10 % bij niveauverschillen tot 10 centimeter;
 - 5 % bij niveauverschillen van meer dan 10 centimeter.
 - In elk stemhokje bevindt zich een stemcomputer.
 - Alle kandidatenlijsten voor elk van de verkiezingen worden in elk stemlokaal opgehangen op een daarvoor bestemd bord. Die lijsten moeten niet meer worden opgehangen in elk stemhokje.
- In het stemlokaal bevinden zich:
 - de onderrichtingen voor de kiezer;
 - de tekst van artikel 132, §3 en §4 en artikel 221 tot en met 248 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet van 8 juli 2011;
 - een vergrootglas.
 - In het stemlokaal liggen de volgende documenten en benodigdheden voor het stembureau:
 - twee geactualiseerde exemplaren van de aanstiplijsten;
 - de onderrichtingen voor de voorzitter van het stembureau;
 - een exemplaar van het LPKD en van het DKD. In de gemeenten waar ook de OCMW-raden rechtstreeks verkozen worden, ligt tevens een exemplaar van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 1988 betreffende de verkiezing van de OCMW-raad;
 - kantoorbenodigdheden;

- de enveloppen en de gedrukte formulieren voor de stemming. Het gaat meer bepaald om één exemplaar van de volgende enveloppen:
 - 1° een enveloppe met de vermeldingen: “proces-verbaal van het stembureau” en “te verzegelen”;
 - 2° een enveloppe met de vermelding: “lijst en documenten van de kiezers die niet op de aanstiplijsten stonden, maar die toch hebben gestemd”;
 - 3° een enveloppe met de vermeldingen: “twee aanstiplijsten” en “te verzegelen”;
 - 4° een enveloppe met de vermelding: “aanstellingsbrieven van de getuigen”;
 - 5° een enveloppe met de vermelding: “volmachten, bijbehorende attesten en lijst van de gevolmachtigden”;
 - 6° een enveloppe met de vermelding: “enveloppe voor de voorzitter van gemeentelijk hoofdbureau: formulier voor de betaling van het presentiegeld”;
 - 7° een enveloppe met de vermeldingen: “teruggenomen stembiljetten” en “te verzegelen”;
 - 8° een enveloppe met de vermeldingen: “te verzegelen” en “enveloppe voor de vrederechter. Deze enveloppe bevat:
 - a) de lijst van afwezige en te laat gekomen kandidaat-bijzitters en de bijbehorende documenten;
 - b) de lijst van de personen die uit het stemlokaal verwijderd zijn.”;
 - 9° een verzegelbare doos, enveloppe of zak met een minimale inhoud van 15 dm³ met de vermelding: “stembiljetten”, de naam van het stembureau en “te verzegelen”;
- de volgende formulieren :
 - een in te vullen exemplaar van het proces-verbaal van het stembureau, met de bijhorende instructies voor de voorzitter, met name formulier Ae45 voor de gemeenten met digitale stemming.
 - een exemplaar van het formulier Ae44 voor de aanvraag van de uitbetaling van het presentiegeld;
 - formulier A50 (de lijst van de kiezers die niet op de aanstiplijsten stonden, maar die toch gestemd hebben);
 - formulier A52 (de lijst van de kiezers die een volmacht hebben uitgeoefend voor een andere kiezer);
 - formulier A49a (de lijst van de kandidaat-bijzitters die afwezig waren of te laat kwamen zonder wettige reden van verhindering, en de lijst van de personen die uit het stemlokaal verwijderd zijn);
 - de handleiding voor de voorzitter om de apparatuur op te starten, zoals vastgesteld door de administrateur-generaal van het Agentschap Binnenlands bestuur;
- de volgende stempels:
 - 1° een dagstempel met de vermelding van de naam van de gemeente en de datum van de verkiezing;
 - 2° een stempel met de vermelding “*Heeft volmacht gekregen*”;
 - 3° een stempel met de vermelding “*Teruggenomen stembiljet*”.

Het Agentschap Binnenlands Bestuur levert ook aan elk digitaal stembureau:

- 2 rode aantrekzegels om de stembus te verzegelen;
- een envelop en een groen veiligheidsetiket voor de USB-sticks, te gebruiken na afloop van de stemming;
- een envelop en een groen veiligheidsetiket voor het kerncijferrapport dat na de stemverrichtingen afgedrukt wordt met een stemcomputer.

2.2. Installatie van het stembureau

Uw bureau moet ten laatste om 7.30 uur geïnstalleerd zijn. Als voorzitter moet u op zondag 13 oktober 2024 echter al om 6.30 uur naar uw stemlokaal gaan om, samen met uw secretaris, na te gaan of alles in orde is, zodat u eventueel nog de nodige aanpassingen kan doorvoeren.

U controleert of al de effectieve bijzitters die opgeroepen zijn, aanwezig zijn. De afwezige effectieve bijzitters vervangt u door plaatsvervangende bijzitters.

Als er onvoldoende bijzitters of plaatsvervangende bijzitters aanwezig zijn om 7.30 uur, stelt u nieuwe bijzitters aan uit de eerste kiezers die bij de stemming komen opdagen. U zorgt ervoor dat dat in het proces-verbaal vermeld wordt. De kiezers die u aanwijst, zijn verplicht om de taak van bijzitter op zich te nemen.

Als de kiezer geen bezwaar maakt, laat u in het proces-verbaal vermelden: "De voorzitter van het bureau heeft onder de aanwezige kiezers ... (voor- en achternaam) tot bijzitter benoemd. Die aanwijzing heeft niet tot een bezwaar geleid". Als er wel een bezwaar is, laat u vermelden: "De voorzitter van het bureau heeft onder de aanwezige kiezers ... (voor- en achternaam) tot bijzitter benoemd. Die opperde het volgende bezwaar:...". U laat dan het bezwaar invullen en u doet onmiddellijk uitspraak, zonder mogelijkheid tot beroep. U vermeldt die uitspraak in het proces-verbaal.

Na de stemming deelt u aan de vrederechter van het gerechtelijk kanton de namen mee van de kandidaat-bijzitters die, zonder geldige reden, afwezig waren, te laat kwamen of geweigerd hebben hun functie waar te nemen. U doet dat aan de hand van het formulier A49a.

Als de secretaris afwezig is, neemt een van de bijzitters het secretariaat waar. U vermeldt dat in het proces-verbaal onder rubriek 5.

Als uw bureau samengesteld is, leggen de leden de volgende eed af: *"Ik zweer dat ik het geheim van de stemming zal bewaren."* De bijzitters, de secretaris en de getuigen leggen die eed af tegenover de voorzitter. De voorzitter legt de eed af tegenover het samengestelde bureau. De voorzitter of de bijzitter die gedurende de stemming als vervanger van een verhinderd lid benoemd wordt, legt de eed af voor hij zijn ambt aanvaardt.

Vanaf 6.45 uur worden ook de getuigen binnengelaten. Zij mogen aanwezig zijn bij de installatie van het stembureau. Als zij bezwaar formuleren tegen de samenstelling van het stembureau, vermeldt u dat in het proces-verbaal. De voorzitter beslist over de bezwaren. Er is daartegen geen beroep mogelijk.

Getuigen in uw stembureau moeten de brief voorleggen die ondertekend is door de indiener van de lijst waarvoor ze als getuige optreden en die mee ondertekend is door de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau of van het provinciedistrictshoofdbureau. Ook kandidaten kunnen als getuige aangewezen zijn.

Als twee getuigen zich aanmelden voor lijsten met dezelfde lijstnaam, heeft de getuige met de brief die ondertekend is door de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau, voorrang. De andere getuige moet het stemlokaal verlaten. Hiervan wordt melding gemaakt in het proces-verbaal.

De getuigen leggen dezelfde eed af als de leden van het stembureau. Zodra het bureau is samengesteld, moet iedereen die geen lid is van het stembureau of niet aangewezen is als getuige, het stemlokaal verlaten.

Vóór het begin van de stemverrichtingen mag de getuige vervangen worden door zijn plaatsvervanger en omgekeerd, maar de getuige en de plaatsvervanger kunnen elkaar niet meer aflossen zodra de verrichtingen begonnen zijn.

2.3. Opstarten van het stelsysteem

U start de voorzitterscomputer en de stemcomputers op met de USB-sticks en de veiligheidselementen die u ontvangen hebt. U kan dat ook aan een bijzitter toevertrouwen, maar u moet de opstartprocedure zo snel mogelijk afronden na de installatie van het stembureau, zodat de stemming om 8 uur kan beginnen.

In aanwezigheid van de leden van het stembureau gaat u na het opstarten van het stelsysteem en vóór de opening van het stembureau na of de teller van de uitgebrachte stemmen (op het scherm van de voorzitterscomputer) op nul staat en of de stembus leeg is. U verzegelt de stembus met de twee rode aantrekzegels.

Technische bijstand, zowel bij de opstart als tijdens de stemverrichtingen

De technische bijstand wordt verzekerd door de bedrijven WEngage en All Fields, in onderaanneming van Smartmatic, de leverancier van het materieel.

In geval van een technisch defect van één of meer stemcomputers roept u, of een bijzitter die u daarmee belast, zo spoedig mogelijk de technische bijstand (0800 61 108) op, conform de instructies. De leverancier zal zo snel mogelijk de stemcomputer herstellen of vervangen.

Bij een technisch defect van een stemcomputer kunnen de verkiezingsverrichtingen zonder problemen verdergezet worden met één toestel minder.

Dat is niet het geval bij een technisch defect aan de voorzitterscomputer of aan de scanner van de stembus. Het is dan niet meer mogelijk om de verkiezingsverrichtingen verder te zetten. Zij worden tijdelijk opgeschort. Uzelf, of een bijzitter die u aanwijst, roept dan onmiddellijk de technische bijstand op, conform de instructies.

Na herstelling wordt de voorzitterscomputer terug opgestart door de technicus die belast is met de bijstand, onder toezicht van het stembureau. Het stembureau kan gewoon verder gaan met de werkzaamheden. Als zich een dergelijk defect voordoet en er een nieuw paar USB-sticks wordt gebruikt, zal het gemeentelijk hoofdbureau na de stemming alle stembiljetten moeten herscannen.

Ik wijs er op dat elk incident, wat de aard ervan ook is, genoteerd moet worden in het proces-verbaal met vermelding van het ogenblik van de oproep voor de herstelling en de beëindiging van de herstelling.

Verzegelingen

De enveloppe met de twee USB-sticks moet correct verzegeld zijn met een genummerd groen veiligheidsetiket. Als dat niet het geval is, of het zegel is beschadigd of de enveloppe is geopend geweest, dan mogen de USB-sticks niet gebruikt worden.

De veiligheidselementen (login en wachtwoord per stembureau) zullen geleverd worden in een envelop die eveneens verzegeld is met een groen veiligheidsetiket met hetzelfde nummer als dat van de envelop met de USB-sticks.

Als

- de sluiting van de enveloppes niet intact is;
- de nummers op alle veiligheidsetiketten niet hetzelfde zijn: op de envelop met de USB-sticks, de enveloppe met de veiligheidselementen en de grote enveloppen waar de andere enveloppes inzitten;
- de naam van het stembureau niet overeenstemt met het stembureau waar u zetelt,

dan mag u deze USB-sticks en veiligheidselementen niet gebruiken. U moet dan dringend contact opnemen met het verkiezingssecretariaat van het Agentschap Binnenlands Bestuur op het nummer 02 595 29 99.

De USB-sticks zelf zijn gelabeld met een groen aantrekzegel met vermelding van de naam van het stembureau. **U moet deze zegels intact laten.** Als er om technische redenen een andere USB-stick gebruikt wordt, maakt u daar melding van in het proces-verbaal. De vervang USB-sticks hebben een rode genummerde aantrekzegel. U vermeldt de reden van de vervanging en het nummer op de rode zegel (niet het nummer op de USB-stick zelf). U maakt hier ook melding van bij de afgifte in het hoofdbureau.

Het gebruik van de veiligheidscodes is strikt gebonden aan het stembureau. **U mag in geen geval opstarten met de veiligheidscodes van een ander stembureau.** De resultaten zullen in dat geval niet kunnen opgeladen worden in het hoofdbureau.

Opstartprocedure

De opstartprocedure moet gebeuren volgens de voorschriften die terug te vinden zijn in een beknopte handleiding die werd opgesteld door het Agentschap Binnenlands Bestuur en dat u zal worden bezorgd door de voorzitter van het gemeentelijk of stadsdistrictshoofdbureau.

In aanwezigheid van de leden van het stembureau gaat u vóór de opening van het stembureau alleszins na of de teller van de uitgebrachte stemmen op nul staat. U ziet dat op het scherm van de voorzitterscomputer. Samen met de leden van het stembureau stelt u ook vast dat de stembus leeg is, en u verzegelt de stembus door middel van twee rode aantrekzegels. De aantrekzegels moeten tegenover elkaar aangebracht worden, bij voorkeur aan de korte zijdes van de stembus.

Als u tijdens de stemverrichtingen de zegels van de stembus moet verbreken (iemand stopt er bijvoorbeeld per vergissing zijn identiteitskaart in...), dan vermeldt u dat in het proces-verbaal en beschrijft u de reden hiervoor.

2.4. Handhaving van de orde in het stemlokaal

U moet controleren of de orde aan de ingang van het stemlokaal niet wordt verstoord. Als er zich moeilijkheden voordoen, moet u onmiddellijk de politie verwittigen.

Als u om een bepaalde reden moeilijkheden verwacht, is voorafgaand overleg met de burgemeester, de korpschef, de politiecommissaris of hun gemachtigden wenselijk.

Alleen de leden van het stembureau, de kiezers en de getuigen hebben toegang tot het stemlokaal. U moet er bijgevolg voor zorgen dat bijvoorbeeld kandidaten en niet-kiezers het stemlokaal niet betreden. U waakt er ook over dat de kiezers niet langer in het stemlokaal blijven dan nodig is om hun stem uit te brengen. U moet iedereen die de rust verstoort, tot de orde roepen. Als er zich moeilijkheden voordoen, verwittigt u onmiddellijk de politie. Ik herinner er ook aan dat het verboden is te roken in het stemlokaal.

U kunt uw politionele bevoegdheid in het stemlokaal overdragen aan een ander lid van het stembureau. Als u dat doet, maakt u daar melding van in het proces-verbaal.

2.5. De stemming zelf

De leden van het stembureau, waaronder ook de secretaris, en de getuigen stemmen in het stemlokaal waar zij hun opdracht vervullen (artikel 133 LPKD).

U opent het stembureau om 8 uur en laat de eerste kiezers binnen. Het is aangewezen een bijzitter te plaatsen aan de ingang van het stemlokaal om ervoor te zorgen dat er niet teveel kiezers tegelijk het stemlokaal betreden. Dat is nodig voor het ordelijk verloop van de kiesverrichtingen en om nodeloze wachtrijen in het stemlokaal zelf te vermijden.

De eigenlijke stemming verloopt als volgt:

- De kiezer meldt zich aan in het stemlokaal met zijn uitnodigingsbrief en zijn identiteitskaart of identiteitsbewijs.
- De secretaris controleert of de gegevens in de aanstiplijst overeenstemmen met de vermeldingen op de uitnodigingsbrief en de identiteitskaart van de kiezer, stipt de naam van de kiezer aan op de kiezerslijst (= aanstiplijst) en geeft de identiteitskaart en de uitnodigingsbrief door aan de persoon die naast hem zit.
- Deze persoon neemt de documenten aan. Hij controleert in een tweede exemplaar van de aanstiplijst eveneens of de gegevens overeenstemmen met de vermeldingen op de uitnodigingsbrief en de identiteitskaart van de kiezer en stipt de naam van de kiezer aan.

- De voorzitter geeft een geïnitieerde chipkaart aan de kiezer. **Hierbij is het van groot belang dat hij een onderscheid maakt tussen chipkaarten voor Belgen en niet-Belgen.** Dat onderscheid wordt gemaakt door een keuze te maken bij de initialisatie van de kaart op de computer van de voorzitter.
- De kiezer gaat binnen in een vrij stemhokje en brengt zijn stem uit. Alvorens het stemhokje te verlaten, vouwt hij het stembiljet dicht met de bedrukte zijde naar binnen.
- De kiezer geeft zijn chipkaart aan de voorzitter of een bijzitter.
- De kiezer opent zijn stembiljet aan de stembusscanner en scant de QR-code van het stembiljet door het stembiljet met de QR-code naar onder op de glasplaat van de scanner te leggen;
- Als de scanner de QR-code herkent, zal de groene LED op de stembus knipperen en zal de klep opengaan. De kiezer heeft dan een aantal seconden de tijd om het biljet in de stembus te steken. De kiezer vouwt het stembiljet dicht met de bedrukte zijde naar binnen en deponeert het in de stembus. Na een aantal seconden sluit de klep en licht de rode LED op;
- Als een kiezer niet tijdig het stembiljet in de stembus deponeert, scant hij de QR-code opnieuw en de klep zal terug opengaan. Een stem wordt nooit meer dan eenmaal geregistreerd, omdat elke QR-code een gecodeerd uniek getal bevat.
- Kiezers die moeilijkheden ondervinden bij het uitbrengen van hun stem met een digitaal stemsysteem, kunnen zich laten bijstaan door de voorzitter of door een bijzitter die de voorzitter daarvoor aanwijst. Als een voorzitter of een lid van het stembureau de werkelijkheid van die moeilijkheden betwist, doet het stembureau daarover uitspraak en wordt zijn gemotiveerde beslissing opgenomen in het proces-verbaal.
- De voorzitter of een bijzitter die hij heeft aangewezen, drukt de datumstempel op de uitnodigingsbrief als bewijs voor de kiezer dat hij heeft gestemd.
- De kiezer krijgt zijn identiteitskaart of identiteitsbewijs en de gestempelde uitnodigingsbrief terug en verlaat het stemlokaal.

BELANGRIJKE AANDACHTSPUNTEN:

- **Het onderscheid tussen Belgische en niet-Belgische kiezers**
- De Belgische kiezers overhandigen een witte uitnodigingsbrief en hun identiteitskaart. Zij kunnen stemmen voor alle verkiezingen. Voor hen initieert u een chipkaart als Belg.
- De kiezers met een andere nationaliteit dan de Belgische, overhandigen een blauwe uitnodigingsbrief met de vermelding 'Niet-Belgische nationaliteit' en hun identiteitskaart. Zij kunnen alleen een stem uitbrengen voor de verkiezing van de gemeenteraad (en in Antwerpen en Borsbeek ook voor de stadsdistrictsraad). Voor hen initialiseert u een chipkaart als niet-Belg. De niet-Belgische kiezers zijn op hun verzoek ingeschreven en staan apart vermeld op de kiezerslijst van uw stembureau.
- Zorg voor een goede communicatie tussen de bureauleden: het bureaulid dat de uitnodigingsbrieven in ontvangst neemt en de kiezers aanstipt op de aanstiplijst, wijst het bureaulid dat de chipkaarten initialiseert, er best telkens op wanneer een niet-Belgische kiezer zich aanmeldt.

- **Digitale uitnodigingsbrief**

- In een aantal gemeenten hebben de kiezers, naast de uitnodigingsbrief op papier, ook een digitale uitnodigingsbrief via e-box of 'Mijn Burgerprofiel' ontvangen. Wie zijn originele uitnodigingsbrief niet ontvangen of verloren heeft, kan die digitale uitnodigingsbrief afdrukken en die afdruk meebrengen naar het stembureau. Ook als de kiezer de digitale uitnodigingsbrief alleen op het scherm van een smartphone toont, kan het stembureau die kiezer tot de stemming toelaten.
- Een uitnodigingsbrief die de kiezer zelf heeft afgedrukt, zal meestal op wit papier afgedrukt zijn, ook als het gaat om een niet-Belgische kiezer. Op de uitnodigingsbrief van de niet-Belgische kiezer werd daarom de vermelding 'Niet-Belgische nationaliteit' aangebracht. Als u die vermelding ziet, dan geeft u die kiezer een chipkaart die geïnitieerd is voor een niet-Belgische kiezer.
- **De kiezer kan geen volmacht uitoefenen als hij enkel een digitale uitnodigingsbrief op het scherm van een smartphone toont. De kiezer moet een papieren versie van zijn eigen uitnodigingsbrief en die van de volmachtgever meebrengen om een volmacht te kunnen uitoefenen. Op de uitnodigingsbrief van de volmacht-krijger moet immers een stempel geplaatst worden met de vermelding 'heeft volmacht gekregen'.**
- **De kiezer die een volmacht wil uitoefenen, moet niet eerst zelf gestemd hebben, aangezien er geen stemplicht is. De volmachthouder moet dus wel zijn papieren uitnodigingsbrief meebrengen, maar die moet niet afgestempeld zijn met de datumstempel door het stembureau waar hij zelf kan stemmen.**

- **Taalkeuze in de faciliteitengemeenten**

Overeenkomstig de taalwetgeving wordt de kiezer in de faciliteitengemeenten, nadat hij zijn chipkaart in de stemcomputer heeft gestopt, eerst uitgenodigd de taal te kiezen waarin hij de stemprocedure wenst te doorlopen. Hij voert vervolgens de voorgeschreven verkiezingshandelingen uit.

De gemaakte taalkeuze is definitief en kan niet meer worden veranderd. De gekozen taal dient als loutere begeleiding bij het stemmen en heeft geen enkele invloed op de stemkeuze zelf.

- **Uitzicht van het scherm en wijze van stemmen**

1. Nadat de chipkaart wordt ingestoken, verschijnen alle lijsten voor de verkiezingen van de gemeenteraad. Die lijsten worden voorgesteld door hun naam en hun volgnummer. De kiezer kiest een lijst door het vak met de lijstnaam aan te raken en bevestigt zijn keuze. De kiezer kan ook blanco stemmen in plaats van een lijst te selecteren.

2. Na de keuze van een lijst, toont het scherm het volgnummer en de naam van de lijst en de namen en de voornaam of de roepnaam van de kandidaten van die lijst. De kiezer brengt zijn stem uit door met de vinger de naam van een kandidaat aan te raken, of het stemvak bovenaan de lijst als hij geen voorkeurstem aan een kandidaat wil geven. Hij kan zijn keuze veranderen door ofwel de naam van de kandidaten opnieuw aan te raken waardoor hun selectie verdwijnt, ofwel door de knop “annuleren” aan te raken.
3. Zodra de kiezer een keuze maakt, wordt hij uitgenodigd die te bevestigen. De bevestiging sluit de stemming van de kiezer af voor de lopende verkiezing. Zolang de kiezer zijn keuze niet heeft bevestigd voor een bepaalde verkiezing, kan hij de kiesverrichting herbeginnen.

Na de bevestiging van zijn keuze, start dezelfde procedure voor de andere verkiezing(en) waarvoor de kiezer werd uitgenodigd.

De verkiezingen komen in deze volgorde op het scherm:

- de verkiezing van de gemeenteraad;
- in voorkomend geval: de verkiezing van de stadsdistrictsraad of de raad voor maatschappelijk welzijn;
- de verkiezing van de provincieraad.

Na de laatste bevestiging, drukt de stemcomputer het stembiljet af. De kiezer neemt het stembiljet uit de stemcomputer en verwijdert zijn chipkaart. Hij kijkt eventueel zijn stembiljet na, vouwt het dicht met de tekst naar binnen, begeeft zich naar de stembus en overhandigt zijn chipkaart aan een lid van het bureau. Vervolgens ontvouwt hij zijn stembiljet aan de stembus en scant de QR-code van het stembiljet. Door de scan zal de elektronisch gestuurde klep van de stembus opengaan en kan de kiezer het stembiljet in de stembus deponeren. Als de klep sluit nog voor de kiezer zijn stembiljet in de stembus heeft gedeponerd, kan hij zijn stembiljet opnieuw scannen en zal de klep opnieuw opengaan. Dat leidt niet tot een dubbeltelling van die stem, omdat elk stembiljet een unieke QR-code heeft, en het stelsysteem elke QR-code slechts één keer registreert.

2.6. Toegelaten kiezers

Als algemene regel geldt dat de kiezers tot het stemlokaal toegelaten worden als ze op de aanstiplijst (kiezerslijst van uw stembureau) vermeld staan. Zij melden zich met hun identiteitskaart of identiteitsbewijs en hun uitnodigingsbrief.

Wie als kiezer op de aanstiplijst vermeld is, maar zijn uitnodigingsbrief niet kan voorleggen, kan tot de stemming toegelaten worden als het bureau zijn identiteit erkent. Ook een kiezer die alleen de digitale uitnodigingsbrief op het scherm van een smartphone toont, kan het stembureau tot de stemming toelaten.

Naast de kiezers die ingeschreven zijn op de kiezerslijst van uw stembureau, kunnen ook de volgende personen in uw stemlokaal hun stem uitbrengen:

- 1° alle leden van het stembureau en de getuigen (artikel 133 LPKD);
- 2° personen die één van de volgende documenten kunnen voorleggen (artikel 18 en 137, §3 LPKD):
 - o een besluit van het college van burgemeester en schepenen waarbij hun inschrijving op de kiezerslijst wordt bevolen;
 - o een uittreksel uit een arrest van het hof van beroep waarbij de inschrijving op de kiezerslijst wordt bevolen;
 - o een getuigschrift van het college van burgemeester en schepenen dat bevestigt dat de betrokkene de hoedanigheid van kiezer bezit;
- 3° kiezers die moeten stemmen in een ander stemlokaal, maar die gebruik maken van het stemhokje voor personen met een handicap dat zich eventueel in uw stemlokaal bevindt;
- 4° kiezers die niet kunnen stemmen in het stemlokaal dat op hun uitnodigingsbrief staat, omdat het door omstandigheden gesloten of buiten werking is.

De personen die niet op de aanstiplijst vermeld staan, maar die toch in uw stemlokaal gestemd hebben, vermeldt u op formulier A50.

2.7. Niet-toegelaten kiezers

De volgende personen mogen niet stemmen, zelfs als ze op de kiezerslijst zijn ingeschreven. Het bureau moet hen de toegang tot het stemlokaal verbieden:

- o personen die door een beslissing van het college van burgemeester en schepenen of door een arrest van het hof van beroep geschrapt zijn;
- o personen die hun kiesrecht hebben verloren met toepassing van artikel 6 of 7 van het Kieswetboek;
- o personen die hun kiesrecht hebben verloren doordat zij krachtens artikel 492/1 van het oud Burgerlijk Wetboek uitdrukkelijk onbekwaam zijn verklaard om hun politieke rechten uit te oefenen, en de geïnterneerden die krachtens artikel 9, §3 van de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering uitdrukkelijk onbekwaam zijn verklaard om hun politieke rechten uit te oefenen;
- o personen die op 13 oktober 2024 de stemgerechtigde leeftijd van 18 jaar nog niet bereikt hebben;
- o personen die op 13 oktober 2024 al in een ander stemlokaal of in een andere gemeente gestemd hebben.

Voor de stemverrichtingen starten, is het aangewezen om de personen die om één van de bovenvermelde redenen van de stemming worden uitgesloten, te doorstrepen op de aanstiplijsten.

2.8. Bijstand aan een kiezer

Er kunnen zich verschillende situaties voordoen waarbij kiezers hulp nodig hebben bij het uitbrengen van hun stem.

Door een handicap kunnen sommige kiezers bijvoorbeeld niet alleen in het stemhokje gaan of niet zelfstandig hun stem uitbrengen.

- Deze kiezers kunnen van de voorzitter de toestemming krijgen om zich door iemand van hun keuze te laten bijstaan. Het proces-verbaal vermeldt de namen van de kiezer en de begeleider.
- Een bijzitter of getuige kan de echtheid of de ernst van de aangevoerde handicap betwisten. In dat geval neemt het bureau een gemotiveerde beslissing, die niet vatbaar is voor beroep. Het proces-verbaal vermeldt die gemotiveerde beslissing.

Kiezers met een handicap die wel zelf kunnen stemmen, kunnen gebruikmaken van het stemhokje dat speciaal ingericht is voor kiezers met een handicap, eventueel in een ander stemlokaal. Een kiezer die dat stemhokje wil gebruiken, vraagt toestemming aan de voorzitter van het stembureau in dat lokaal. De voorzitter neemt de identiteitskaart en de uitnodigingsbrief van de kiezer in ontvangst en wijst een bijzitter aan die hem tot bij het stemhokje begeleidt. De kiezer moet altijd stemmen met een chipkaart die geïntialiseerd is door het stembureau waar hij zijn stem uitbrengt. Nadat de kiezer zijn stem heeft uitgebracht, stopt hij het dichtgevouwen stembiljet in de stembus. Als de kiezer erom verzoekt, doet de bijzitter dat in zijn plaats. Daarna krijgt de kiezer zijn identiteitskaart en zijn afgestempelde uitnodigingsbrief terug. Als de kiezer gebruik heeft gemaakt van een speciaal ingericht stemhokje dat zich in een ander stemlokaal bevindt dan datgene dat op zijn uitnodigingsbrief staat, wordt zijn naam toegevoegd op de beide aanstiplijsten van dat stembureau.

Kiezers die moeilijkheden ondervinden bij het uitbrengen van hun stem met een digitaal stemsysteem, kunnen zich laten bijstaan door de voorzitter of door een bijzitter die de voorzitter daarvoor aanwijst. Als de voorzitter of een lid van het stembureau de werkelijkheid van die moeilijkheden betwist, doet het stembureau daarover uitspraak en wordt zijn gemotiveerde beslissing opgenomen in het proces-verbaal.

Als een kiezer niet kan stemmen in het stemlokaal dat op zijn uitnodigingsbrief staat omdat het door omstandigheden gesloten of buiten werking is, wordt hij toegelaten tot de stemming in een ander stemlokaal.

2.9. Inrichting van een stemhokje voor kiezers met een handicap

Controleer of laat controleren of het stemlokaal en het stemhokje toegankelijk zijn voor kiezers met een handicap.

In of in de onmiddellijke nabijheid van de stemlokalen moet minstens één speciaal stemhokje voor kiezers met een handicap geplaatst zijn. In de onmiddellijke omgeving ervan staat een stoel ter beschikking. Vanaf de ingang van het gebouw wordt duidelijke signalisatie aangebracht zodat de personen die daarvan gebruik willen maken, de plaats van dat stemhokje gemakkelijk kunnen vinden.

Toegankelijkheid betekent dat de toegang tot de stembusgang op een comfortabele en zelfstandige manier mogelijk gemaakt wordt voor personen met een handicap, zoals rolstoelgebruikers of personen met visuele/auditieve beperkingen. Daarnaast moet er rekening mee gehouden worden dat oudere mensen, personen die wegens een ongeval een beroep moeten doen op krukken, zwangere vrouwen, ouders met kinderwagens,... op een vlotte manier toegang krijgen tot de stembusgang .

De toegankelijkheid van de stembusgang slaat op het brede bereik van de stemhokjes: van de parking of bushalte, over het toegangspad, naar de inkom, tot het onthaal, in de hal en wachtrij, in het stemlokaal zelf, naar de uitgang tot terug aan de parking of de bushalte.

Om de toegang tot de stemlokalen voor kiezers met een handicap te vergemakkelijken, moeten voor hen dichtbij de stembureaus parkeerplaatsen voorbehouden worden en moet het gebouw waar gestemd wordt, voldoende toegankelijk zijn of gemaakt worden voor de personen met een handicap.

2.10. Stemmen bij volmacht

In een aantal gevallen kan een kiezer aan een andere kiezer een volmacht geven om in zijn plaats te stemmen. Er is daarvoor geen bloed- of aanverwantschap vereist tussen de volmachtgever en de gevolmachtigde. De volmacht kan worden gegeven aan om het even welke persoon die voor dezelfde verkiezing eveneens kiezer is.

Een gevolmachtigde kan per verkiezing maar één stem bij volmacht uitbrengen. Niemand kan bijgevolg meer dan één volmacht ontvangen.

De volgende personen kunnen een volmacht geven aan iemand om in hun plaats te gaan stemmen:

- kiezers die om medische redenen niet naar het stemlokaal kunnen gaan of er niet naartoe gevoerd kunnen worden. Zij moeten een medisch attest indienen. Artsen die als kandidaat voor de verkiezing zijn voorgedragen, mogen een dergelijk attest niet afgeven;
- kiezers die om beroeps- of dienstredenen in het buitenland verblijven, alsook hun gezinsleden en de personen die bij hen verblijven. Ze moeten een attest indienen van hun werkgever of van de militaire of burgerlijke overheid waarvoor zij of een van hun gezinsleden werken;
- kiezers die wel in het land zijn, maar die zich om beroeps- of dienstredenen niet in het stemlokaal kunnen aanmelden. Ze moeten een attest indienen van hun werkgever of van de militaire of burgerlijke overheid waarvoor zij werken;
- kiezers die het beroep van schipper, marktkramer of kermisreiziger uitoefenen en hun gezinsleden die bij hen wonen. Ze moeten een attest indienen van de burgemeester van de gemeente van hun woonplaats;
- kiezers die op de dag van de verkiezingen door een rechterlijke maatregel van hun vrijheid beroofd zijn. De directie van de inrichting waar de betrokkene zich bevindt, moet dat bevestigen;
- kiezers die zich om redenen in verband met hun geloofsovertuiging niet in het stemlokaal kunnen aanmelden. Ze moeten een attest indienen van hun religieuze overheid;

- studenten die zich om studieredenen niet in het stemlokaal kunnen aanmelden. Ze moeten een attest indienen van de directie van de instelling waar ze studeren;
- kiezers die om privéredenen op de dag van de verkiezingen in het buitenland zijn. Ze moeten een attest indienen van de burgemeester van hun woonplaats.

De volmacht moet worden gegeven door middel van het formulier A95, vastgesteld bij ministerieel besluit van 17 november 2023. Kiezers die bv. alleen een medisch attest voorleggen maar het ondertekende formulier A95 niet kunnen voorleggen, kunnen niet bij volmacht stemmen.

De volmacht vermeldt de naam, de voornamen, de geboortedatum en het volledige adres van de volmachtgever en van de gevolmachtigde en wordt door beiden ondertekend.

Voor personen die met een volmacht in de plaats van iemand anders stemmen (gevolmachtigden), gelden de volgende principes.

- Alleen personen die als kiezer zijn ingeschreven, kunnen als gevolmachtigde worden aangewezen. Zij hoeven niet noodzakelijk als kiezer te zijn ingeschreven in de gemeente waar zij bij volmacht voor iemand anders stemmen. Zij moeten als bewijs hun eigen uitnodigingsbrief voorleggen.
- Een kiezer die alleen een digitale uitnodigingsbrief op het scherm van een smartphone kan tonen, kan geen volmacht uitoefenen. De kiezer moet een papieren versie van zijn eigen uitnodigingsbrief en die van de volmachtgever meebrengen om een volmacht te kunnen uitoefenen. Op de uitnodigingsbrief van de volmachtkrijger moet immers een stempel geplaatst worden met de vermelding 'heeft volmacht gekregen'.
- De kiezer die een volmacht wil uitoefenen, moet niet eerst zelf gestemd hebben, aangezien er geen stemplicht is. De volmachthouder moet dus wel zijn papieren uitnodigingsbrief meebrengen, maar die moet niet afgestempeld zijn met de datumstempel door het stembureau waar hij zelf kan stemmen.
- Men kan alleen bij volmacht een stem uitbrengen voor de verkiezingen waarvoor men zelf kiezer is. Bovendien geldt de volmacht voor alle verkiezingen. Dit betekent concreet dat een Belgische kiezer bij volmacht kan stemmen zowel voor een Belgische als voor een niet-Belgische kiezer. Een niet-Belgische kiezer kan echter niet bij volmacht stemmen voor een Belgische kiezer, aangezien hij alleen kan stemmen voor de gemeenteraadsverkiezingen. Een niet-Belgische kiezer kan dus enkel bij volmacht stemmen voor een andere niet-Belgische kiezer.
- Een gevolmachtigde kan maar één keer met een volmacht voor iemand anders stemmen.
- De gevolmachtigde brengt de volmachtstem uit in het stembureau waar de volmachtgever moet stemmen.
- De gevolmachtigde hoeft geen familielid van de volmachtgever te zijn.

Ga als volgt te werk als een kiezer bij volmacht wil stemmen.

- Als de gevolmachtigde zijn eigen stem en de stem waarvoor hij een volmacht heeft, allebei bij uw stembureau moet uitbrengen, geef hem dan geen twee chipkaarten tegelijk, maar laat hem met één chipkaart in een stemhokje gaan en geef hem de tweede chipkaart als hij zijn eerste stembiljet gescand en in de stembus gedeponneerd heeft. Zo vermijdt u dat die kiezer slechts één stembiljet scant, en daarna zijn twee stembiljetten tegelijk in de

stembus deponeert. Die kiezer geeft ook best eerst alleen zijn eigen uitnodigingsbrief aan het stembureau, en pas wanneer hij zijn stem heeft uitgebracht, geeft hij de uitnodigingsbrief van de volmachtgever af.

- De gevolmachtigde overhandigt u de volgende documenten:
 - de volmacht;
 - het attest dat bewijst dat de volmachtgever niet zelf kan stemmen;
 - zijn identiteitskaart;
 - zijn uitnodigingsbrief (op papier);
 - de uitnodigingsbrief van de volmachtgever (op papier);
 - Noteer de volgende vermelding op de uitnodigingsbrief van de gevolmachtigde: *'heeft volmacht gekregen'*.

2.11. Teruggenomen stembiljetten

In de volgende gevallen wordt het stembiljet geannuleerd (artikel 17, §2 DKD):

1° als de kiezer zijn stembiljet zo vouwt dat de stem die hij heeft uitgebracht, bekendgemaakt wordt;

2° als de kiezer onvrijwillig het stembiljet heeft beschadigd;

3° op verzoek van de kiezer;

4° als de QR-code niet gelezen kan worden door de digitale stembus.

In dat geval neemt u het stembiljet terug en maakt u het onmiddellijk onbruikbaar door er de stempel 'teruggenomen stembiljet' op te zetten en het te paraferen. De kiezer krijgt dan een nieuwe chipkaart waarmee hij opnieuw zijn stem kan uitbrengen (artikel 17, §2 DKD).

Na de sluiting van de stemming worden de teruggenomen biljetten in de daartoe bestemde enveloppen gestoken.

2.12. Einde van de stemming

De kiezers kunnen hun stem uitbrengen tot 15 uur. Na 15 uur mogen alleen nog de kiezers hun stem uitbrengen die zich vóór dat uur in het stemlokaal of in de wachtrij bevinden.

Als er geen kiezer meer in het stemlokaal aanwezig is, wordt de stemming gesloten verklaard. Ook de leden van het stembureau en de getuigen moeten dan gestemd hebben.

2.13. Verrichtingen bij de sluiting

a. Proces-verbaal (formulier Ae45a)

U wacht best niet tot het einde van de verrichtingen om het proces-verbaal in te vullen. Bepaalde gegevens kunnen immers al worden ingevuld naargelang de stemming vordert, bijvoorbeeld de namen van de afwezige kandidaat-bijzitters.

Ook het formulier voor de betaling van de presentiegelden kunt u al vooraf invullen. Dit formulier geeft u onmiddellijk na de stemverrichtingen aan de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau.

Nadat de laatste kiezer heeft gestemd, sluit u het stemlokaal en schakelt u de stemcomputers uit. U sluit het verloop van de verkiezingsdag af door op de voorzitterscomputer “stemmen afsluiten” te selecteren.

U drukt met behulp van een van de stemcomputers het kerncijferrapport af. U laat deze papierstrook ondertekenen door alle leden van het stembureau en stopt het in de daarvoor bestemde enveloppe, die u vervolgens verzegelt met het groen veiligheidsetiket.

U vult het proces-verbaal van de stemverrichtingen in uw stemlokaal verder in, en laat het door alle leden van het stembureau en door de getuigen ondertekenen.

USB-sticks

U zorgt ervoor dat de twee USB-sticks met de stemgegevens van het stembureau samen in de daarvoor bestemde enveloppe steken. Deze enveloppe moet verzegeld worden met het bijgeleverd groen veiligheidsetiket. De enveloppe wordt op de achterkant ondertekend door de voorzitter en de leden van het stembureau. Als de getuigen erom vragen, mogen zij ook hun handtekening plaatsen.

U verzamelt vervolgens de stembiljetten die u onbruikbaar gemaakt hebt omdat ze teruggenomen zijn en vermeldt het aantal ervan in het proces-verbaal. U steekt deze stembiljetten in de daartoe bestemde enveloppe en verzegelt die enveloppe.

U opent vervolgens de stembus en steekt alle stembiljetten in de daarvoor bestemde enveloppe, doos of zak, die u verzegelt.

Vervolgens begint u de verschillende pakken samen te stellen die u moet bezorgen aan de vrederechter en aan de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau (in Antwerpen en Borsbeek: aan het stadsdistrictshoofdbureau)

b. Stukken voor de vrederechter van het gerechtelijk kanton:

U bezorgt aan de vrederechter van het gerechtelijk kanton waartoe uw gemeente behoort, formulier A49a (de lijst van de kandidaat-bijzitters die afwezig waren of te laat kwamen zonder wettige reden van verhinderd en van de personen die uit het stemlokaal verwijderd werden), met eventueel de bewijsstukken van de afwezige bijzitters.

U steekt die documenten in een verzegelde enveloppe, waarop u de volgende gegevens vermeldt:

- de inhoud;
- de naam van de gemeente;
- de datum van de verkiezingen;
- het nummer van het stembureau.

U bezorgt die enveloppe uiterlijk op 16 oktober 2024 aan de vrederechter.

c. Stukken voor de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau of van het stadsdistrictshoofdbureau

U bezorgt de volgende stukken onmiddellijk na de afsluitende verrichtingen tegen ontvangstbewijs aan de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau (in Antwerpen en Borsbeek: van het stadsdistrictshoofdbureau):

- de verzegelde enveloppe met de twee USB-sticks;
- de verzegelde enveloppe met het exemplaar van het proces-verbaal van het stembureau
- de enveloppe met het kerncijferrapport, verzegeld met het groen veiligheidsetiket;
- de lijst van de kiezers die niet op de aanstiplijst stonden, maar die toch gestemd hebben (formulier A50) en de bijbehorende documenten;
- de verzegelde enveloppe met de twee exemplaren van de aanstiplijsten;
- de aanstellingsbrieven van de getuigen;
- de volmachten, de bijbehorende attesten en de lijst van de gevolmachtigden (formulier A52);
- de enveloppe, doos of zak met de stembiljetten;
- de verzegelde enveloppe met de van de kiezers teruggenomen stembiljetten.

Onmiddellijk na de stemming bezorgt u ook het formulier voor de betaling van het presentiegeld (Ae44) aan de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau.

III. PARLEMENTAIRE CONTROLE VAN DE DIGITALE PROCESSEN

Het Digitaal Kiesdecreet van 25 mei 2012 voorziet een algemene parlementaire controle op de diverse aspecten van de digitale processen bij de verkiezingen. Het Vlaams Parlement heeft een college van deskundigen aangewezen dat toeziet op het gebruik, de goede werking en de integriteit van de digitale processen in verband met de kandidaten, de stemming en de zetelverdeling, alsook op de procedures voor de aanmaak, de verspreiding en het gebruik van de apparatuur, de software en de digitale gegevensdragers.

De leden van dat college hebben toegang tot alle gebouwen en lokalen waar verkiezingsactiviteiten plaatshebben en kunnen elke controlehandeling stellen die zij nodig achten.

Zij hebben een speciaal legitimatiebewijs. In geval van twijfel kan contact opgenomen worden met het verkiezingssecretariaat op het telefoonnummer **02 595 29 99**.

De deskundigen zijn tot geheimhouding verplicht.

IV. SLOTBEPALINGEN

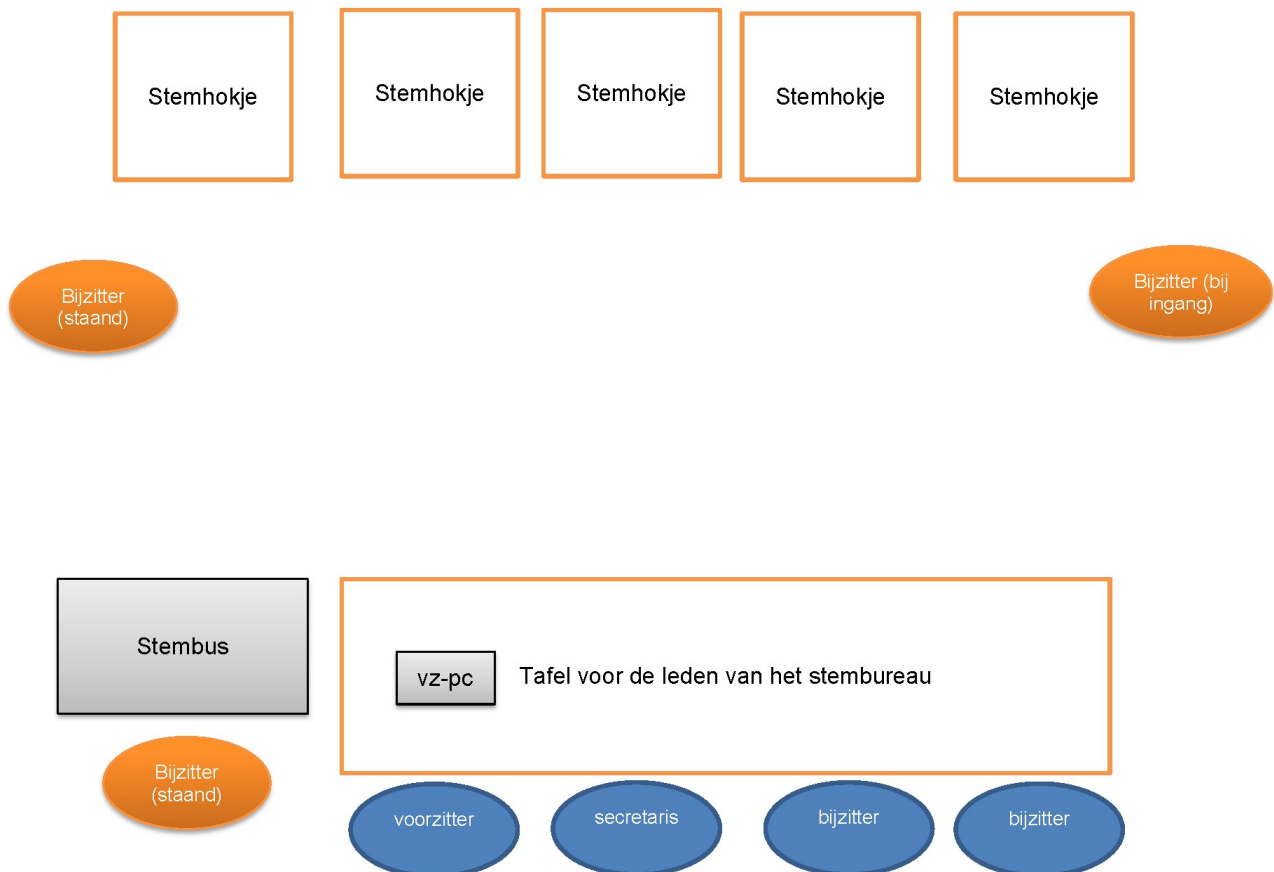
Ik bezorg deze brief ook rechtstreeks aan alle geadresseerden.

Deze onderrichting kan ook geraadpleegd worden op de verkiezingswebsite www.vlaanderenkiest.be.

Met de meeste hoogachting,

Gwendolyn Rutten
Viceminister-president van de Vlaamse Regering
Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen

Bijlage 1: modelinrichting van een stemlokaal in gemeenten waar gestemd wordt met stemcomputers

Bijlage 2: overzicht van de te verzenden stukken

verzending naar:	vrederechter	Voorzitter gemeentelijk hoofdbureau of stadsdistrictshoofdbureau
Formulier A49a + bewijsstukken	X	
Formulier Ae44		X
Twee USB-sticks		X
P-V stembureau (formulier Ae45a)		X
Kerncijferrapport		X
Formulier A50 + documenten		X
2 aanstiplijsten		X
Aanstellingsbrieven getuigen		X
Formulier A52 + volmachten en attesten		X
Stembiljetten		X
Teruggenomen stembiljetten		X

Formulier Ae44: formulier voor de aanvraag van de uitbetaling van de presentiegelden

Formulier A49a: lijst met afwezige bijzitters en personen die uit het stemlokaal werden verwijderd

Formulier A50: lijst van kiezers die niet op de aanstiplijst stonden maar wel hebben gestemd

Formulier A52: lijst van de kiezers die een volmacht hebben uitgeoefend voor een andere kiezer